

Semnele mântuirii. Liturgia creștină catolică

pr. Claudiu Dumea

achiziționare: 07.03.2004; sursa: Editura Arhiepiscopiei Romano-Catolice București

Lecția 15

POCĂINȚA (1)

Sacramentul Pocăinței poartă și alte denumiri: sacramentul convertirii, sacramentul spovezii sau al mărturisirii, sacramentul iertării, sacramentul reconcilierii.

Posibilitatea iertării

Dumnezeu ne iartă

Având în vedere că păcatul este o insultă la adresa maiestății lui Dumnezeu, el este de o gravitate infinită. Odată ce a comis păcatul, omul nu se mai poate elibera de el. "Cine săvârșește păcatul se face sclav", scrie Sfântul Iacob (*Iac 8,33*). Omul devine una cu păcatul său, nu-l mai poate îndepărta, așa cum nu-și poate schimba culoarea pielii, așa cum nu mai poate îndepărta un tatuaj făcut pe corpul său. "Poate un etiopian să-și schimbe pielea sau un leopard să-și schimbe petele?... Păcatul lui Iuda este scris cu un stilet de foc, cu un vârf de diamant; este săpat pe tabla inimii lor" (*Ier 13,23; 17,1*).

De aceea, prima reacție a omului după ce a căzut în păcat, văzând într-un moment de luciditate a conștiinței enormitatea păcatului, este dorința de autodistrugere, de sinucidere. Așa se explică disperarea lui Cain, primul ucigaș: "Păcatul meu este prea mare ca să merit iertarea" (*Gen 4,13*), sau disperarea lui Iuda, după ce l-a trădat pe Cristos: "Atunci Iuda, vânzătorul, când a văzut că Isus a fost osândit la moarte... a zis: «Am păcătuit, căci am vărsat sânge nevinovat»... Iuda a aruncat arginții în Templu și s-a dus de s-a spânzurat" (*Mt 27, 1-4*).

Dacă păcatul este o ofensă adusă lui Dumnezeu, se înțelege de la sine că numai Dumnezeu îl poate ierta. Dumnezeu este îndurare infinită și este dispus să ierte păcatul dacă omul îl recunoaște și se căiește. "De vor fi păcatele voastre cum e cârmâzul, se vor face albe ca zăpada; de vor fi roșii ca purpura, se vor face ca lâna" (*Is 1,18*). "Stropește-mă cu isop și voi fi curat, spală-mă și voi fi mai alb decât zăpada" (*Ps 50, 7*).

Enormitatea păcatului nu poate fi întrecută decât de îndurarea lui Dumnezeu. Iertarea păcatului este lucrarea cea mai mare a atotputerniciei lui Dumnezeu: "Tu te înduri de toți, căci ești atotputernic și închizi ochii la greșelile oamenilor, ca ei să se pocăiască" (*Înț 11,23*). În liturgia Bisericii găsim invocația aceasta: "Dumnezeule, care îți arăți atotputernicia mai presus de toate prin iertare și îndurare..."

Dumnezeu ne iartă prin Cristos

Profetul Isaia (cap. 55) a prezis că Isus va ispăși păcatele lumii, pe care le va lua asupra sa: "El a purtat suferințele noastre și cu durerile noastre s-a împovărat... El era străpuns pentru păcatele noastre, zdrobit pentru fărădelegile noastre. Pedepsa care ne aduce pacea a căzut asupra lui și prin rănile lui am fost vindecați."

Isus a venit să aducă lumii vestea cea bună, iar vestea cea bună este: "Îți sunt iertate păcatele." Când Isus a spus aceste cuvinte femeii păcătoase care plângea la picioarele sale, și când le-a spus și paralizicului pe care l-a vindecat, unii dintre cei de față au ripostat: "Cine este acesta de rostește hule? Cine poate să ierte păcatele decât singur Dumnezeu?" (*Lc 5,21*). Aveau dreptate

când spuneau că numai Dumnezeu poate să ierte păcatele. Iar Isus a iertat păcatele tocmai pentru că era Dumnezeu.

Apostolul Pavel scria romanilor despre împăcarea pe care am dobândit-o prin moartea lui Isus pe cruce: "Dumnezeu își arată dragostea față de noi prin faptul că, pe când eram noi păcătoși, Cristos a murit pentru noi. Deci, cu atât mai mult acum, când suntem socotiți îndreptățiți, prin sângele lui, vom fi mântuiți prin El de mânia lui Dumnezeu. Căci, dacă atunci când eram dușmani, am fost împăcați cu Dumnezeu prin moartea Fiului său, cu mult mai mult acum, când suntem împăcați cu El, vom fi mântuiți prin viața lui. Și nu numai atât, dar ne și bucurăm în Dumnezeu, prin Domnul nostru Isus Cristos, prin care am dobândit mântuirea" (Rom 5,8-11).

„De-a lungul întregii sale vieți, dar mai ales pe cruce, Cristos a simțit cum îl apasă toate păcatele lumii. Pe cruce, Cristos spovedește Tatălui său toate păcatele lumii. El are pentru ele căință desăvârșită. Le urăște cu o ură totală. Spovedindu-se, creștinul participă la această căință desăvârșită: el «se cufundă» în ea...

Și, primind dezlegarea preotului, penitentul are parte de dezlegarea pe care Tatăl a dat-o păcatelor lumii, înviindu-l pe Fiul său. Nu întâmplător Cristos încredințează chiar în ziua de Paști apostolilor săi misiunea de a transmite lumii această dezlegare dată de Tatăl... Isus le spune: «Pacea să fie cu voi! După cum Tatăl m-a trimis pe mine, tot astfel vă trimit și eu pe voi». După aceste cuvinte a suflat asupra lor și le-a zis: «Primiți-l pe Duhul Sfânt! Celor cărora le veți ierta păcatele, le vor fi iertate și celor cărora le veți ține, vor fi ținute» (In 20,21-23).”

P. Descouvemont, *Ghidul dificultăților credinței catolice*

Cristos ne iartă prin Biserică

După ce Cristos a murit, a înviat și s-a înălțat la cer, va înceta oare să-i mai ierte pe oameni și să-i elibereze de păcate? Nu. El va continua să-i ierte, căci va rămâne cu noi până la sfârșitul veacurilor. El rămâne în Biserică sa, care este Trupul său mistic, și continuă să ne ierte prin Biserică sa. Isus a promis mai întâi lui Petru singur, apoi întregului grup de apostoli că le va da cheile împărăției cerurilor și tot ce vor lega pe pământ va fi legat și în cer, și tot ce vor dezlega pe pământ va fi dezlegat și în cer.

Cristos i-a investit pe apostoli cu puterea de a ierta păcatele în ziua învierii: "A suflat asupra lor și a zis: Primiți pe Duhul Sfânt; celor cărora le veți ierta păcatele, vor fi iertate, celor cărora le veți ține, vor fi ținute" (In 20,21-23). În Biserică, cu puterea primită de la Cristos, urmașii apostolilor continuă să ierte păcatele.

„Dumnezeu, care ne-a împăcat cu sine prin Isus Cristos, ne-a încredințat slujba împăcării... Așadar, noi suntem trimiși împuterniciți ai lui Cristos; ca și cum Dumnezeu v-ar îndemna prin noi, vă rugăm fierbinte, în numele lui Cristos: lăsați-vă împăcați cu Dumnezeu... Ca unii care lucrăm împreună cu Dumnezeu, vă sfătuim să faceți așa, ca să nu fi primit în zadar harul lui Dumnezeu.”

(2 Cor 5,19-21; 6,1)

Când Biserică, ne iartă păcatele prin urmașii apostolilor, împreună cu ea ne iartă Cristos:

„Biserica nu poate să ierte nimic fără Cristos, iar Cristos nu vrea să ierte nimic fără Biserică; nu separa Capul de trup; nu-l împiedica pe Cristos să existe în întregime; căci Cristos nu există nicăieri în întregime fără Biserică, nici Biserică fără Cristos.”

(Isaac a Stella, sec. XII)

Toate păcatele pot fi iertate

Botezul presupune o convertire totală și definitivă. Cu toate acestea, constatăm încă de la început în istoria Bisericii că unii creștini cad în păcate grele și după Botez. Despre această realitate tristă ne vorbește apostolul Pavel în scrisorile sale: așa a fost, de pildă, cazul grav de desfrâu petrecut la Corint (*I Cor 5, 3-5*). Dar acești creștini căzuți în păcat nu sunt iremediabil pierduți nici pentru Dumnezeu, nici pentru Biserică. Biserica a iertat încă de la început toate păcatele, fără excepție, cu o condiție: păcătosul să se convertească, să-și recunoască greșeala, să facă Pocăință prin rugăciuni, lacrimi, aruncări cu fața la pământ, posturi și pomeni. Nici nu se pune problema de câte ori poate fi iertat un păcătos. De vreme ce Isus cere ucenicilor săi să-i ierte *de șaptezeci de ori câte șapte* (*Mt 18,22*), se putea presupune că Dumnezeu este mai generos în a ierta decât omul.

În secolul al II-lea, apar tendințe rigoriste care încearcă să restrângă Bisericii puterea de a ierta păcatele. Astfel, Hermas, autorul cărții *Păstorul*, arată că omul căzut în păcat nu poate fi iertat decât o singură dată în viață după Botez: *pentru slujitorii lui Dumnezeu, nu există decât o singură Pocăință*. Pocăința este numită *al doilea Botez* și așa cum nu se poate repeta primul Botez, tot astfel nu se poate repeta al doilea Botez, care este spovada. Hermas pune acest principiu al unicei spovezi în viață determinat de convingerea că sfârșitul lumii va veni curând și creștinul căzut în păcat nu are timp suficient să facă de două ori pocăința cerută. Acest principiu al unei singure spovezi în viață se va impune și va rămâne în vigoare până în Evul Mediu timpuriu.

În secolul al III-lea, rigorismul se accentuează cu apariția crizei montaniste. Autorul acestei erezii, preotul Montan, susținea că Biserica are puterea de a ierta toate păcatele săvârșite după Botez, dar că, în practică, anumite păcate mai grave nu trebuie să le ierte fiindcă aceasta ar însemna o încurajare în a păcătui. Păcatele pe care Biserica nu trebuie să le ierte niciodată după Botez sunt: desfrânarea (adulterul), apostazia și crima. În erezia montanismului au căzut Tertulian și preotul roman Hipolit, primul antipapă, care până la urmă s-a convertit, a murit ca martir pentru credință și figurează în rândul sfinților din calendar.

Erezia a luat un caracter de revoltă deschisă mai ales după încetarea prigoanelor împăratului roman Decius: el a cerut tuturor cetățenilor să facă declarație de fidelitate față de religia păgână a statului, în urma căreia se obținea certificatul de fidelitate (*libellus*). Unii creștini au obținut acest certificat făcând actul de idolatrie, alții l-au obținut pe alte căi, fără să-l facă, alții au refuzat și au murit ca martiri. Papii Calixt și Corneliu, urmând tradiția Bisericii, acordau iertarea celor care se converteau după lepădarea de credință. Ereticii rigoriști considerau că iertarea acestor apostazi era o nedreptate și o insultă la adresa creștinilor morți pentru credință. Alături de Papă, în această luptă s-a aflat Sfântul Ciprian, episcop de Cartagina (+ 251), care a atras atenția că iertarea apostazilor nu trebuie făcută în pripă și nici fără o căință suficientă, dar că Biserica îi poate totuși ierta.

Montaniștii încercau să fundamenteze refuzul de a ierta cele trei păcate pe baza următoarelor trei texte din Sfânta Scriptură: "Să li se scrie doar să se ferească de pângăririle idolilor, de curvie, de animale sugrumate și de sânge" (*Fapte 15,20*); aceasta era hotărârea luată de apostoli la adunarea din Ierusalim din anul 54.

„Cei care au fost luminați o dată și au gustat darul ceresc, și s-au făcut părtași Duhului Sfânt, și au gustat cuvântul cel bun al lui Dumnezeu și puterile veacului viitor, și care totuși au căzut, este cu neputință să fie înnoiți iarăși și aduși la pocăință, fiindcă ei răstignesc din nou pentru ei pe Fiul lui Dumnezeu și îl dau să fie batjocorit” (*Evr 6, 4-6*).

„Deoarece vă spun: Orice păcat și orice hulă vor fi iertate oamenilor, dar hula împotriva Duhului Sfânt nu le va fi iertată” (*Mt 12, 31*).

„Dacă vede cineva pe fratele său săvârșind un păcat care nu duce la moarte, să se roage, și Dumnezeu îi va da viața pentru cei care nu au săvârșit un păcat care duce la moarte. Este un păcat care duce la moarte; nu-i zice să se roage pentru păcatul acela” (1 In 5,16).

Aceste texte grele sunt într-adevăr greu de interpretat. Biserica înțelege prin cuvintele din *Faptele apostolilor* că o căință sinceră nu este ușoară după ce cineva s-a lepădat de credință. Iar cuvintele Sfântului Ioan le interpretează în sensul că cine se împotrivesc Duhului Sfânt, adică adevărului evident, se exclude de la iertare în sensul că a te converti presupune adevărul de a te recunoaște păcătos. Dar Biserica iartă toate păcatele, urmând exemplul lui Isus, care i-a iertat pe toți cei ce i-au cerut iertare, indiferent de ce păcate s-au făcut vinovați.

De fapt, El care a iertat orice nelegiuire continuă să o facă în Biserica sa: "Dacă ne mărturisim păcatele, El este fidel și drept ca să ne ierte păcatele și să ne curețe de orice nelegiuire (1 In 1,9).

Roadele sacramentului

Iertarea și împăcarea cu Dumnezeu

O dată cu păcatul de moarte este iertată și pedeapsa veșnică a iadului, meritată pentru păcat, și cel puțin o parte din pedeapsa temporară. Dumnezeu nu numai că iartă, dar totodată, spre deosebire de oameni care, chiar dacă iartă, greu uită, El uită ofensa adusă prin păcat: "Pentru că le voi ierta neleguirile și nu-mi voi mai aduce aminte de păcatele și fărădelegile lor" (Evr 8,12). El uită ofensa, dar nu uită faptele bune și meritele anulate prin păcatul de moarte: acestea reînvie în momentul când păcatul este iertat.

Iertarea păcătosului este o minune mai mare decât vindecarea unui paralytic, sau orb, sau lepros. Este o adevărată înviere din morți, o nouă creație. Cuvântul *a sufla* folosit când Isus a dat apostolilor puterea de a ierta păcatele mai este folosit în Biblie de trei ori: când Dumnezeu dă omului suflare de viață, când profetul Ilie îl învie pe fiul văduvei din Sarepta; și când, în vedenia lui Ezechiel (*Ez 37*), oasele uscate sunt readuse la viață. Spovada este ca o baie care-i redă omului toată prospețimea și frumusețea sufletească: "Când Dumnezeu ne-a reînviat prin iertarea păcatelor, El ne-a dat un alt chip, astfel încât avem un suflet de copil, ca și cum ne-ar crea din nou" (Scrisoarea lui Barnaba, sec. II).

Împăcarea cu Biserica

Păcatul nu înseamnă numai un rău extrem de mare pe care și-l cauzează cel care păcătuiește. El este în același timp și o rană provocată Bisericii, pentru că un mădular bolnav provoacă suferința întregului corp. Spovada vindecă rana provocată Bisericii, readucându-l pe omul iertat la comuniunea frățească din care se exclusese prin păcatul său.

Pacea și bucuria inimii

Păcatul provoacă în inima omului tristețe, remușcare, neliniște, teamă de judecata lui Dumnezeu și de osândirea veșnică. Iertarea primită în sacramentul spovezii înseamnă eliberarea interioară și trecerea de la tristețe la bucurie. Această iertare "este urmată de pacea și liniștea conștiinței însoțită de o puternică mângâiere spirituală" (Conciliul Tridentin).

Cristos ne spune în Evanghelie că bucuria nu este numai a fiului risipitor care s-a întors de la rătăcirile sale, dar și a Tatălui ceresc, care iartă. Pentru fiecare păcătos iertat se face sărbătoare

în cer; "este mai mare bucurie în cer pentru un păcătos care se căleşte, decât pentru nouăzeci și nouă de drepti care nu au nevoie de pocăință" (Lc 15,7).

„Noi nu ne dăm seama niciodată ce baraj distrugem când cedăm ispitelor. Un păcat nu este niciodată un fapt izolat; el provoacă un fel de invazie a morții. Nu se va ști niciodată ce se pierde prin păcat, nu se vor putea niciodată calcula dimensiunile dezastrului provocat de el. Acest dezastru se va evalua poate în ziua Judecării.”

Julien Green

„Lumea vine aici făcând coadă și plătește sume exorbitante, încercând să obțină ceea ce Biserica dă gratuit. Toți fac cum ați făcut și voi. Își spovedesc păcatele, slăbiciunile, încearcă să-și lămurească complexe de inferioritate, își descoperă vanitățile și prejudecățile, incapacitatea de a-și evalua valorile și uneori meschinăriile sufletești. Și ce rezolvă cu aceasta? Ce altceva este decât nu o simplă spovedanie a propriilor păcate și a propriilor probleme? Ce este altceva decât o încercare de a-și descărca povara, punând-o asupra altcuiva, de a se elibera de greutăți ce par insuportabile? Și apoi cu ce se alege? Cu nimic altceva decât cu o soluție științifică, foarte departe de a realiza efectul dezlegării pe care o dă duhovnicul. Psihiatria este o instituție medicală relativ recentă și, ca om cinstit, trebuie să spun, că nici eu, nici colegii mei nu am continua să ne ocupăm de ea dacă nu am fi convinși că facem o muncă utilă. Dar în același timp... cred că rezultate cel puțin egale ar putea fi obținute la scaunul mărturisirii, și mai sigure, fiindcă acolo penitentul ar plutea să creadă în dezlegarea duhovnicului.

Întemeietorul Bisericii Catolice, Biserica din care, la urma urmelor, derivă toate celelalte Biserici, cunoștea câtă nevoie are neamul omenesc de pace pentru minte și pentru inimă și instituția care se caută astăzi pentru a alina omenirea suferindă a fost deja înființată de El, gratuită și fără complicații.”

Mărturia unui psihiatru catolic, *Catholic Digest*, noiembrie 1939

Practica spovezii în decursul istoriei

În decursul veacurilor, forma concretă în care Biserica și-a exercitat puterea de a ierta păcatele în sacramentul Spovezii a cunoscut mai multe variații. Prima formă a fost excluderea din comunitatea creștină a celui păcătos și readmiterea lui dacă dădea semne de convertire și făcea pocăință.

Era ceva asemănător cu practica penitențială din comunitatea monastică a esenienilor de la Qumran. Cine comitea un delict era separat de ceilalți membri ai comunității pentru un timp corespunzător gravității delictului: un an pentru mânie și aroganță, șase luni pentru minciună, trei luni pentru răzbunare și cuvinte zadarnice, două luni pentru supărare nejustificată, zece zile pentru cine întrerupea pe cel care vorbește ș.a.m.d. Separarea era definitivă pentru cine rostea numele lui Dumnezeu, jura, blestema, sau trăda secta. Excluderea și readmiterea delincventului se făcea după ce se ținea judecată de către comunitatea reunită.

Această practică a izolării sau a excluderii din comunitate exista și în iudaism. Durata maximă era de 30 de zile. Cine observa pe altul greșind împotriva legii, trebuia să-l declare "separat", altfel era el vinovat de păcat și devenea "separat".

Un tribunal format din trei persoane care funcționa în fiecare localitate, analiza și confirma "separarea". Toți, în afară de soție și copii, trebuiau să rupă raporturile normale cu cel despărțit, să stea la distanță, să nu stea la masă cu el, să nu-l salute. Cel pedepsit trebuia să se comporte ca cei care țineau doliu: să nu-și taie părul, să nu-și spele îmbrăcămintea, să nu poarte sandale, să umble cu un vâl pe cap, să intre în Templu la Ierusalim pe poarta special rezervată celor care

erau în doliu. Dacă după 30 de zile vinovatul nu se căia, era "separat" pe o perioadă de încă 30 de zile, și, dacă persista în continuare în nepocăință, era "separat" și izolat total până când se întorcea la calea cea dreaptă.

În mod asemănător se administra sacramentul Pocăinței la începutul Bisericii. Expresia "a lega și a dezlega", existentă și în limbajul rabinilor, se referea la excluderea și readmiterea în comunitatea creștină a păcătoșilor de către capii comunității. Practic se proceda astfel: mai întâi cel vinovat era avertizat: "După întâia și a doua mustrare, depărtează-te de cel care aduce dezbinări" (*Tit* 3, 10). Dacă vinovatul nu ținea cont de prima mustrare, trebuia muștrat din nou în fața unuia sau a doi martori; dacă nici așa nu se corecta, trebuia denunțat comunității (Bisericii), iar capii comunității îl declarau exclus din comunitate (excomunicat) și trebuia tratat de membrii comunității ca păgânii și vameșii, adică ocolit cum erau aceștia de evrei (*Mt* 18, 15-18). Sfântul Pavel le scrie corintenilor cu privire la cel ce se făcuse vinovat de desfrâu în comunitatea lor: "Și voi v-ați fălit! Și nu v-ați mâhni mai degrabă, pentru ca cel care a săvârșit fapta aceasta să fi fost dat afară din mijlocul vostru... V-am scris în epistola mea să nu aveți nici o legătură cu curvarii... Să nu aveți nici un fel de legături cu vreunul care, deși își zice 'frate' (creștin), totuși este curvar sau lacom de bani, sau închinător la idoli, sau defăimător, sau bețiv, sau hrăpăreț; cu un astfel de om nici nu trebuie să mâncați" (*1 Cor* 5, 2.9.11).

Pedeapsa nu era aplicată din răzbunare, ci pentru binele celui pedepsit: ca să se rușineze, să fie șocat, să se trezească, să-și dea seama ce a făcut și să se îndrepte. Vinovatul nu trebuie privit ca un dușman, ci trebuie tratat cu compătimire și ajutat, prin rugăciuni făcute pentru el, ca să se îndrepte: "Este destul pentru omul acesta pedeapsa care i-a fost dată de cei mai mulți, așa că acum este mai bine să-l ierțați și să-l mângâiați, ca să nu fie doborât de prea multă mâhnire. De aceea va rog să vă arătați iarăși dragostea față de el" (*2 Cor* 2,6-8).

„Apoi tu, episcopule, poruncește ca el (păcătosul) să intre, și după ce ai cercetat dacă este căit și vrednic să intre în adunare, impune-i zile de post în funcție de păcatul său (două, trei, cinci, șapte săptămâni de post) și apoi trimite-l după ce l-ai sfătuit și l-ai învățat cum se cuvine. Dojenește-l și spune-i să se umilească, să se roage și să ceară în zilele de post să se învrednicească de iertarea păcatelor.”

Constituțiile apostolice

Dezlegarea și reprimirea în sânul comunității se făcea prin ritul impunerii mâinilor de către episcop. Sfântul Pavel îl îndemna pe Timotei să nu se pripească în a da dezlegarea; convertirea trebuia verificată prin pocăință suficientă: "Să nu-ți pui mâinile peste nimeni cu grabă, ca să nu te faci părtaș de păcatele altora: păzește-te curat pe tine însuși" (*1 Tim* 5, 22). Penitența se făcea individual și nu se pune problema, până în secolul al II-lea, de câte ori poate fi cineva iertat în viață. Începând cu secolul al IV-lea, când creștinismul primește libertate și când se constată o decadere a moravurilor la mulți creștini, disciplina penitențială se înăsprește. Pentru a nu se abuza de iertarea lui Dumnezeu, dezlegarea se va acorda o singură dată în viață după Botez. Pocăința are un caracter comunitar și reconcilierea se face numai după ce s-a făcut pocăința publică stabilită de autoritatea bisericească.

Penitentul își recunoștea păcatul grav în fața episcopului, în secret, și se înscria în ordinul penitenților. Episcopul îi impunea pocăința în funcție de numărul și gravitatea păcatelor: în general trei ani, dar pentru unele păcate, cum era apostazia sau avortul, până pe patul de moarte. Pocăința începea la Miercurea Cenușii, când episcopul le dădea penitenților haina de pocăință - ciliciul din păr de capră - pe care trebuiau să o poarte în adunări și le puneau cenușă pe cap. În general stăteau la Liturghie în tinda bisericii. Penitența era deosebit de severă. Trebuiau să ducă o viață de înfrânare, să dea pomană, să se înfrâneze total în viața de căsătorie, să nu mănânce carne, să poarte morții la biserică și să-i îngroape ș.a.m.d. În pericol de moarte primeau dezlegarea, dar dacă supraviețuiau, trebuiau să-și completeze pocăința. Asupra lor se

făceau rugăciuni și rituri speciale. La încheierea stagiului de pocăință, episcopul, în prezența comunității, în Joia Sfântă, impunea mâinile asupra lor și îi dezlega. Odată reconciliați cu Dumnezeu și cu Biserica erau din nou admiși la Euharistie.

În secolul al VII-lea, călugării irlandezi, venind în Europa, au adus o modificare în disciplina penitențială, inspirându-se din disciplina monastică a Orientului. În viața monastică călugării, zilnic, seara, își recunoșteau în public greșelile din cursul zilei și primeau o penitență. Astfel, începând cu secolul al VII-lea, se introduc în practica penitențială următoarele modificări: nu numai episcopul, dar orice preot poate spovedi, spovada se poate repeta ori de câte ori este nevoie, spovada se poate face și pentru păcatele mici; spovada nu mai are un caracter public și devine individuală, pocăința de asemenea devine individuală, se inversează ordinea: se dă dezlegarea și apoi se împlinește pocăința. Pocăința este destul de severă și este impusă de preot după cum era prevăzut în cărți. Era așa-numita *pocăință tarifată*: rugăciuni numeroase, lovitură de bici, șederea într-un cavou alături de un cadavru, o noapte sau mai multe, pelerinaje.

Această formă de spovada individuală a rămas în vigoare în continuare până în zilele noastre. Noul ritual al spovezii, elaborat de noua reformă liturgică a Conciliului II Vatican prevede: "Spovada individuală și integrală, urmată de dezlegare rămâne singura cale obișnuită prin care credincioșii sunt reconciliați cu Dumnezeu și cu Biserica, în afară de situația în care o imposibilitate fizică sau morală îl dispensează de o astfel de spovada."

Sacramentul spovezii poate avea loc și în cadrul unei celebrări comune în care se face în comun pregătire pentru spovada și se aduce în comun mulțumire pentru iertarea primită. Dar și în acest caz mărturisirea păcatelor este personală și dezlegarea se acordă individual. Ritualul mai prevede o formă de spovada pentru cazuri excepționale:

„În cazuri de necesitate gravă, se poate recurge la celebrarea comunitară a reconcilierii cu spovada și dezlegare generală. O asemenea necesitate gravă poate apărea atunci când există un pericol de moarte iminent, preotul sau preoții neavând timp destul pentru a asculta spovada fiecărui penitent. Se poate vorbi de necesitate gravă și atunci când, din cauza numărului penitenților, nu sunt destui preoți care să asculte cum se cuvine spovezile individuale într-un timp rezonabil, astfel încât penitenții ar rămâne, fără vina lor, lipsiți multă vreme de harul sacramental sau de Sfânta Împărtășanie, în acest caz, pentru validitatea dezlegării, credincioșii trebuie să aibă hotărârea de a-și mărturisi individual păcatele, la vremea convenită (în curs de un an). Episcopul diecezan are datoria de a aprecia dacă există condițiile cerute pentru dezlegarea generală. O afluență considerabilă de credincioși cu prilejul unei mari sărbători sau al pelerinajelor nu constituie un caz de necesitate gravă.”

Catehismul Catolic

Cu toate variațiile pe care le-a cunoscut disciplina și structura acestui sacrament de-a lungul veacurilor, el a rămas totuși neschimbat în structura sa fundamentală.

Lecția 16

POCĂINȚA (2)

Elemente constitutive ale sacramentului

Pocăința îl obligă pe cel păcătos să-i accepte de bunăvoie toate elementele: căința, în inimă; mărturisirea, pe buze; umiliția deplină sau îndestularea rodnică, în purtare.

Catehismul Roman

Căința

„Se spune că mulți se spovedesc, dar că puțin se convertesc. O cred, fiindcă puțini se spovedesc cu căință.”

Sfântul Ioan Vianney

În sacramentul Spovezii, primul loc îl deține căința. Nu există iertare fără căință. În mod excepțional, se primește iertarea la spovadă chiar dacă lipsesc alte elemente, de pildă, un mut care nu poate să-și mărturisească păcatele, sau, în pericol de moarte, cineva care nu are timpul necesar să o facă; sau cineva moare înainte de a-și împlini pocăința dată. Dar este cu desăvârșire exclus ca cineva să fie iertat fără căință.

Chemarea lui Isus la convertire și la pocăință nu are în vedere în primul rând faptele exterioare: *sacul și cenușa*, postul și mortificările, ci convertirea inimii, căința interioară. Ele exprimă căința interioară, dar fără căința interioară sunt sterile. Este ipocrizie. Convertirea autentică înseamnă o ruptură cu păcatul, o reorientare radicală a vieții, o întoarcere din toată inima la Dumnezeu. Convertirea este însoțită totdeauna de aversiune față de rău, de o repulsie față de faptele rele săvârșite, de o durere a inimii și o tristețe mântuitoare pe care Părinții Bisericii le numesc *animi cruciatus* (durerea sufletului) și *compunctio cordis* (străpungerea inimii). Conciliul Tridentin numește căința "o durere a sufletului și o detestare a păcatului săvârșit, unită cu hotărârea de a nu mai păcătuți pe viitor".

Această durere a inimii pentru păcate - căința - nu este un act al afectivității, un sentiment, ci un act al voinței și al judecății. Dacă este și sentimentul, este bine, dar nu este necesar. Sentimentele nu se comandă, de aceea este greșit a amâna căința de păcate până când se naște sentimentul inimii. Căința se numește *desăvârșită* ("contritio") atunci când izvorăște din iubire față de Dumnezeu: fiindcă l-am ofensat pe Dumnezeu, am disprețuit iubirea lui, bunătatea lui etc. Căința se numește *nedesăvârșită* ("attritio") atunci când izvorăște din motive inferioare: urâtenia păcatului, propria degradare și umilire la care duce păcatul, teama de osânda veșnică și de celelalte pedepse care derivă din păcat etc. Este o căință care se naște mai mult din frică decât din iubire.

Dumnezeu iartă păcatele în momentul în care omul trezește în inima sa căință desăvârșită. Dar căința desăvârșită cuprinde deja în ea hotărârea de a face cât mai curând posibil spovadă sacramentală. De aceea, în afară de cazuri excepționale, nu putem primi Euharistia numai cu căința desăvârșită, înainte de a face dovada sacramentală. Dacă cineva a trezit în inima sa căință desăvârșită și moare înainte de a fi apucat să se spovedească, moare iertat. Căința nedesăvârșită nu obține prin ea însăși iertarea păcatelor grave, dar, prin zguduirea pe care o produce în conștiință, îl dispune pe păcătos să primească iertarea prin dezlegarea sacramentală primită la spovadă.

„Deși căința desăvârșită poate uneori... să-l împace pe om cu Dumnezeu mai înainte de a fi primit efectiv sacramentul spovezii, această împăcare nu poate fi atribuită căinței desăvârșite

dacă nu este închisă în ea hotărârea de a primi sacramentul... Deși căința nedesăvârșită fără sacramentul spovezii în sine nu este capabilă să-l conducă pe păcătos la redobândirea harului, totuși îl face capabil să primească harul prin primirea sacramentului.”

Conciliul Tridentin

Pentru a aduce iertarea, căința trebuie să aibă următoarele însușiri:

Să se extindă la toate păcatele, cel puțin la toate păcatele de moarte săvârșite.

Căința trebuie să fie supremă, adică trebuie să fie o durere a inimii mai mare decât oricare altă durere, decât pentru oricare alt rău ce ni se poate întâmpla, știind că nu există nici un alt rău mai mare pe lume decât comiterea unui păcat grav. Durerea trebuie să fie mai mare chiar decât durerea provocată de moartea unei persoane dragi. Reamintim că nu este necesar, și nici posibil întotdeauna, ca această durere supremă a inimii pentru păcate să se realizeze și pe plan sentimental. Nici nu este posibil să dispară întotdeauna atracția sensibilă față de păcat. De exemplu, un bețiv, deși are durere supremă pentru păcate și hotărârea puternică de a nu mai păcătuia, este posibil să rămână în continuare cu atracția sensibilă spre băutură.

Căința trebuie să fie supranaturală. Durerea pentru păcate, fie că este vorba de căință desăvârșită, fie că este vorba de căință nedesăvârșită, este lucrarea harului lui Dumnezeu. Regretul, durerea, remușcarea provocată de păcat este și un fapt natural. Este normal ca omul conștient de răul făcut să simtă în inima sa dezgust, neliniște, remușcare. Remușcarea poate fi atât de puternică încât uneori face insuportabilă viața, duce la deprimare, la dezechilibru psihic, la disperare. Spre a se elibera, vinovatul se denunță singur organelor de justiție, nu se sinucide, cum a făcut Iuda. Dar o asemenea căință, durere a inimii rămasă la nivel natural, nu ajută la nimic, cum nu i-a folosit la nimic lui Iuda căința sa, ci dimpotrivă: "Atunci Iuda, vânzătorul, când a văzut că Isus a fost osândit la moarte, s-a căit, a adus înapoi cei treizeci de arginți, i-a dat arhierilor și bătrânilor și a zis: «Am păcătuia căci am vândut sânge nevinovat». «Ce ne pasă nouă?» - i-au răspuns ei. «Treaba ta». Iuda a aruncat arginții în Templu și s-a dus de s-a spânzurat" (Mt 27, 3-5).

„Chiar dacă durerea m-ar face să vărs o mare de lacrimi, încă nu aș fi vrednic să fiu mângâiat de tine.”

Imitarea lui Cristos

„De ar fi căința noastră atât de mare încât lacrimile și durerea ne-ar umfla ochii și ne-ar rupe inima de regret, toate acestea nu ar valora nimic pentru viața veșnică fără iubirea sfântă de Dumnezeu.”

Sfântul Francisc de Sales

Iubirea sfântă de Dumnezeu, din care izvorăște căința supranaturală, este întotdeauna rodul harului lui Dumnezeu. Căința, remușcarea, durerea inimii, cât timp rămân pe plan pur natural, pot fi chiar semn de orgoliu și de egoism: umilire, iritare, furie pentru faptul de a fi căzut, pentru a nu fi fost în stare de a învinge etc.

Cu forțele sale naturale, cu căința, regretul, lacrimile sau chiar cu sângele său, omul nu mai poate face nimic împotriva păcatului pe care l-a comis: nu-l mai poate repara, nu-l mai poate ispăși. Salvarea și iertarea noastră constă în faptul că Isus Cristos, Fiul lui Dumnezeu, a ispășit pentru noi: "El este jertfa de ispășire pentru păcatele noastre, și nu numai pentru ale noastre, ci pentru ale întregii lumi" (1 In 2,2). Așa cum picătura de apă turnată în vinul din potir la Sfânta Liturghie devine, la Prefacere, Sângele Domnului, tot astfel durerea, lacrimile noastre vărsate pentru păcate sub impulsul harului divin, capătă o valoare infinită fiindcă se prefac în durerile, lacrimile și sângele lui Cristos vărsat pentru iertarea noastră.

Remușcarea, căința, atâta timp cât rămâne la nivel natural, este suferință inutilă care poate duce, ca în cazul lui Iuda, la autodistrugere. Ea este însă foarte prețioasă când, de la ea, cu ajutorul harului, ne înălțăm la căința supranaturală. Ca în cazul fiului risipitor. Convertirea acestuia a pornit de la considerente naturale, temporale: "Câți argați ai tatălui meu mănâncă pâine pe săturate, iar eu mor aici de foame" (Lc 15, 17). De la această căință interesată, imperfectă, se ridică la căința perfectă, izvorâtă din iubire: "Tată, am păcătuit împotriva cerului și împotriva ta" (Lc 15, 21).

„Nu este de ajuns să-ți mărturisești păcatul pentru a fi iertat!

Ducând înapoi arhierilor și bătrânilor cei treizeci de arginți, Iuda și-a mărturisit păcatul: «Am păcătuit, a zis el, vânzând sânge nevinovat» (Mt 27, 34).

Dar el s-a închis în vinovăția sa. Nu a voit să-și aducă aminte ceea ce văzuse de-a lungul lunilor și anilor: atitudinea lui Isus față de toți păcătoșii. Nu a voit să-și amintească privirea cu care Isus îl învăluisese în Grădina Măslinilor, când i-a șoptit la ureche: «Prietene!»

După ce l-a trădat pe Isus, și-a trădat vocația de ucenic. Căci orice ucenic al lui Isus este chemat să vestească îndurarea lui Dumnezeu începând cu propria sa experiență de "trădător!" Ce minunat apostol al îndurării ar fi putut să fie Iuda! Un alt Petru! Și lui ar fi fost gata Isus să-i spună: «Iuda, mă iubești tu pe mine? Întărește-i pe frații tăi!» (In 21,17; Lc 22,32).”

P. Descouvemont, *Ghidul dificultăților credinței creștine*

„O Doamne, dacă Tu ne rabzi, noi nu ne descurajăm; dacă ne pedepsești, nu suportăm... dacă îți întinzi mâna și ne ameninți, promitem să facem binele; abia o retrag, și nu facem ce am promis... dacă ne lovești, strigăm să ne cruți; dacă ne cruți, din nou te provocăm să ne lovești... O Doamne, iată vinovatul care se acuză în fața ta.”

Sfântul Augustin

Hotărârea de a nu mai păcătui

Căința pentru păcate și hotărârea de a nu mai păcătui nu sunt același lucru, dar nu pot exista una fără cealaltă; sunt două fețe ale aceleiași realități: una privește spre trecut, cealaltă spre viitor. Căința care nu include dorința și voința de a nu mai păcătui nu este căință, ci minciună. Propunerea de a nu mai păcătui poate fi sinceră, chiar dacă rămâne teama sau prevederea unei noi căderi.

În hotărârea de a nu mai păcătui intră hotărârea de a lua toate măsurile de precauție ca această hotărâre să fie respectată: este inclusă în ea hotărârea de a evita toate ocaziile și pericolele care duc la păcat și de a ne ruga lui Dumnezeu să ne întărească voința.

Mărturisirea

Mărturisirea păcatelor (spovada) prezintă mari avantaje chiar din punct de vedere pur uman, psihologic: este o eliberare și o ușurare a conștiinței de o povară apăsătoare. Chiar și Iuda a simțit nevoia de a se destăinui: "Am păcătuit, vânzând sânge nevinovat". Dar mărturisirea păcatelor în sacramentul Pocăinței nu provine din considerente psihologice, ci fiindcă așa a orânduit Isus Cristos. Conciliul Tridentin ne învață: "Potrivit orânduirii divine, pentru a dobândi iertarea păcatelor, la spovada, penitenții trebuie să enumere toate păcatele de moarte de care sunt conștienți, după un examen de conștiință serios, chiar dacă aceste păcate sunt foarte ascunse și chiar dacă privesc numai ultimele două porunci ale Decalogului, căci uneori aceste

păcate rănesc mai grav sufletul și sunt mai periculoase decât cele care au fost săvârșite în văzul tuturor."

Există o penitență teatrală, care amăgește și amuză copiii, dar nu și oamenii cu judecată. La teatru vezi un actor care se preface că este rănit grav de tot. Cade pe scenă ca și mort și rămâne acolo întins fără să se miște. Copiii spun: «A murit! S-a terminat cu el!» Voi o știți bine, se preface. După ce se cunoaște că nu a murit? După faptul că a doua zi îl vezi umblând pe străzi, mai sănătos și mai sprinten ca niciodată. Iată un om care se preface că se pocăiește, pătruns de durere până în adâncul inimii, pentru că face în exterior ceea ce fac penitenții adevărați: vine la biserică, îngenunchează în fața preotului, își mărturisește păcatele, își bate pieptul. Naivii spun: «A murit pentru păcat, s-a convertit!» Dar îngerii spun: «Nu este decât o minciună, o înșelătorie atât de fină, încât nu îi înșeală doar pe alții, dar se înșeală și pe el însuși». După ce se cunoaște? Îndată după aceea înjură, e arogant, bârfitor, lipsit de pietate, desfrânat ca mai înainte. La ce bun să mergem la spovadă dacă nu obținem scopul pentru care a fost orânduită Spovadă, adică iertarea păcatelor?

Sfântul Ioan Gură de Aur

Așadar, trebuie mărturisite toate păcatele grave, cu numărul lor măcar aproximativ, cu împrejurările din care să rezulte gravitatea păcatului (de exemplu, valoarea sumei furate) sau care fac ca păcatul să ia o nouă dimensiune sau o nouă gravitate (de exemplu, un scandal în sine mic, dar care devine mare datorită calității persoanei care îl dă).

Mărturisirea păcatelor mici nu este obligatorie, dar este recomandată cu tărie de Biserică, pentru următoarele motive: ne ajută să ne educăm conștiința, să luptăm împotriva înclinațiilor rele, să fim vindecați de Cristos, să progresăm în viața spirituală.

Când creștinii se străduiesc să-și mărturisească toate păcatele de care își aduc aminte, ei le pun, fără îndoială, în fața îndurării divine, spre a fi iertate. Cei care procedează altfel și care ascund cu bună știință unele păcate, nu pun în fața bunătății divine nimic din ceea ce ar putea ierta prin mijlocirea preotului. Căci dacă bolnavul se rușinează să-și arate medicului rana, medicina nu îngrijește ceea ce nu cunoaște.

Sfântul Ieronim

Mărturisirea păcatelor nu este o simplă povestire a unor fapte oarecare, ci trebuie să fie expresia umilă a căinței; deci nu relatăm, ci ne acuzăm.

Cel care își mărturisește păcatele lucrează deja împreună cu Dumnezeu. Dumnezeu îți acuza păcatele; dacă ți le acuzi și tu însuși, te unești cu Dumnezeu. Omul și păcătosul sunt, ca să spunem așa, două realități: omul este lucrarea lui Dumnezeu; păcătosul este lucrarea ta, omule. Nimicește ceea ce ai făcut tu, pentru ca Dumnezeu să mântuiască ceea ce a făcut El... Când începi să urăști ceea ce ai făcut, atunci încep faptele tale bune, fiindcă îți acuzi faptele rele. Înfăptuiești adevărul și vii la lumină.

Sfântul Augustin

Sacramentul spovezii este un tribunal al iertării: mărturisirea păcatelor este necesară pentru ca duhovnicul să poată face judecata și să prescrie pocăința corespunzătoare. De aceea, mărturisirea a fost un element care nu a lipsit niciodată din celebrarea spovezii. Chiar și în perioada când penitența era publică, ea se făcea în secret, în fața episcopului sau a preotului. Prima spovadă se face când copilul a ajuns la vârsta priceperii și, conform poruncii Bisericii, "orice credincios ajuns la vârsta priceperii este dator să-și mărturisească cel puțin o dată pe an păcatele grave de care este conștient".

Teama de a fi divulgat nu trebuie să fie o piedică în mărturisirea sinceră și integrală a păcatelor. Duhovnicul este obligat să respecte secretul spovezii, chiar dacă este amenințat cu moartea.

Puterea de a ierta păcatele nu este condiționată de calitățile sau sfințenia vieții preotului. Numai anumite secte, cum erau montaniștii, atribuiau puterea de a dezlega de păcate nu preoților, ci unor laici plini de Duh Sfânt: carismaticii sau pneumaticii. Este adevărat că unii creștini, în decursul istoriei, au preferat să se mărturisească nu preoților, ci unor laici cu mare faimă de sfințenie, cum erau mărturisitorii credinței sau apărătorii icoanelor din Orient (sec. VIII), dar aceste mărturisiri nu aveau valoare sacramentală. Puterea pe care o are preotul de a ierta păcatele nu se bazează pe meritele proprii, ci vine de la Cristos.

Anumite păcate deosebit de grave sunt prevăzute cu excomunicarea. Potrivit dreptului bisericesc, de aceste păcate poate dezlega Papa, Episcopul locului, sau anumiți preoți autorizați de el. În caz de pericol de moarte orice preot poate dezlega de orice păcat, și de orice excomunicare. Pentru a mărturisi corect păcatele, este necesară o serioasă examinare a conștiinței. Această examinare nu trebuie să se transforme în tortură și obsesie: ea trebuie să aducă în suflet pace, nu neliniște.

Pocăința sau îndestularea

Multe păcate provoacă suferințe și pagube aproapelui. Pentru a fi iertați, trebuie să facem tot ce ne stă în puteri pentru a restitui lucrurile furate, pentru a repara daunele cauzate, pentru a restabili reputația lezată prin cuvinte, prin calomnii, pentru a îndrepta scandalul dat. Păcatul nu îi rănește numai pe alții, ci, în primul rând, îl rănește pe cel care îl săvârșește. Dezlegarea înlătură păcatul de moarte și pedeapsa veșnică, dar nu înlătură dezordinile pe care păcatul le-a provocat și nici toate pedepsele temporale.

Ridicat din păcat, păcătosul trebuie să-și dobândească pe deplin sănătatea sufletească, are nevoie de convalescență. Pocăința are tocmai aceste lucruri în vedere: ispășirea, fortificarea sufletească pentru a putea evita noi căderi. Deși Cristos a adus suficientă ispășire lui Dumnezeu pentru păcatele lumii, el cere de la noi contribuția noastră de ispășire ca o expresie a căinței pentru păcate.

Dar îndestularea pe care o aducem pentru păcatele noastre nu există decât prin Isus Cristos: noi care, prin noi înșine, nu suntem în stare de nimic, «putem totul prin cel care ne întărește» (FU 4, 13). Astfel, omul nu are cu ce să se laude, ci toată «lauda noastră» este în Cristos [...] întru care aducem îndestulare, «aducând roade vrednice de pocăință» (Lc 3, 8), care din El își sorb puterea, de El sunt oferite Tatălui și datorită lui sunt primite de Tatăl.

Conciliul Tridentin

Pocăința pe care duhovnicul o impune, ținând cont de situația personală a penitentului, precum și de natura, gravitatea și numărul păcatelor comise, poate consta în rugăciune, pomană, fapte de milostenie, slujirea aproapelui, renunțări de bunăvoie, jertfe, și mai ales acceptarea cu răbdare a crucii pe care o avem de purtat.

O formă specială de pocăință, legată de spovadă, sunt *indulgențele*.

Indulgența înseamnă iertarea în fața lui Dumnezeu a pedepsei vremelnice datorate păcatelor a căror vină este ștearsă deja, iertare pe care credinciosul bine dispus sufletește o obține în condiții determinate prin acțiunea Bisericii care, în calitate de distribuitoare a răscumpărării, împarte și aplică, prin autoritatea ei, tezaurul îndestulărilor aduse de Cristos și de sfinți...

Indulgența este parțială sau plinară, după cum eliberează în parte sau în totalitate de pedeapsa vremelnică datorată păcatului.

Paul al VI-lea, *Indulgentiarum doctrina*

De acest tezaur în care intră meritele lui Cristos, ale Sfintei Fecioare Maria și ale sfinților, noi putem beneficia datorită comuniunii care există între toți membrii Bisericii din cer, de pe pământ și din purgator.

Dezlegarea

Formula cu care preotul dă dezlegarea este următoarea: *Dumnezeu, Părintele îndurărilor, care a împăcat lumea cu sine prin moartea și învierea Fiului său și a trimis pe Duhul Sfânt spre iertarea păcatelor, prin puterea încredințată Bisericii, să-ți dăruiască iertare și pace. Iar eu te dezleg de păcatele tale în numele Tatălui și al Fiului și al Duhului Sfânt.* Penitentul răspunde: *Amin.*

Liturgia bizantină cunoaște mai multe forme de dezlegare foarte frumoase, sub formă de cerere: *Dumnezeu, care prin prorocul Natan l-a iertat pe David când și-a mărturisit păcatele, pe Petru când a plâns amar, pe desfrânată când i-a spălat picioarele cu lacrimi, pe vameș și pe fiul risipitor, același Dumnezeu, prin mine, păcătosul, să te ierte pe tine, în viața aceasta și în cea viitoare și fără osândă să te aducă înaintea înfricoșatei sale judecăți, El care este binecuvântat în vecii vecilor.* *Amin.*

Celebrarea sacramentului Pocăinței

Pocăința, ca toate sacramentele, este o acțiune liturgică. În mod obișnuit ea se desfășoară astfel:

- Salutul
- Binecuvântarea dată de preot penitentului
- Citirea Cuvântului lui Dumnezeu: un scurt text biblic citit sau spus pe de rost de preot sau de penitent
- Mărturisirea, prin care păcatele sunt descoperite preotului
- Impunerea și acceptarea pocăinței
- Exprimarea căinței de către penitent (actul de căință)
- Dezlegarea dată de preot
- Lauda și aducerea de mulțumire. Preotul spune: *Lăudați pe Domnul pentru că este bun.* Penitentul răspunde: *În veci ține îndurarea lui.*
- Trimiterea penitentului: *Domnul ți-a iertat păcatele. Mergi în pace.*